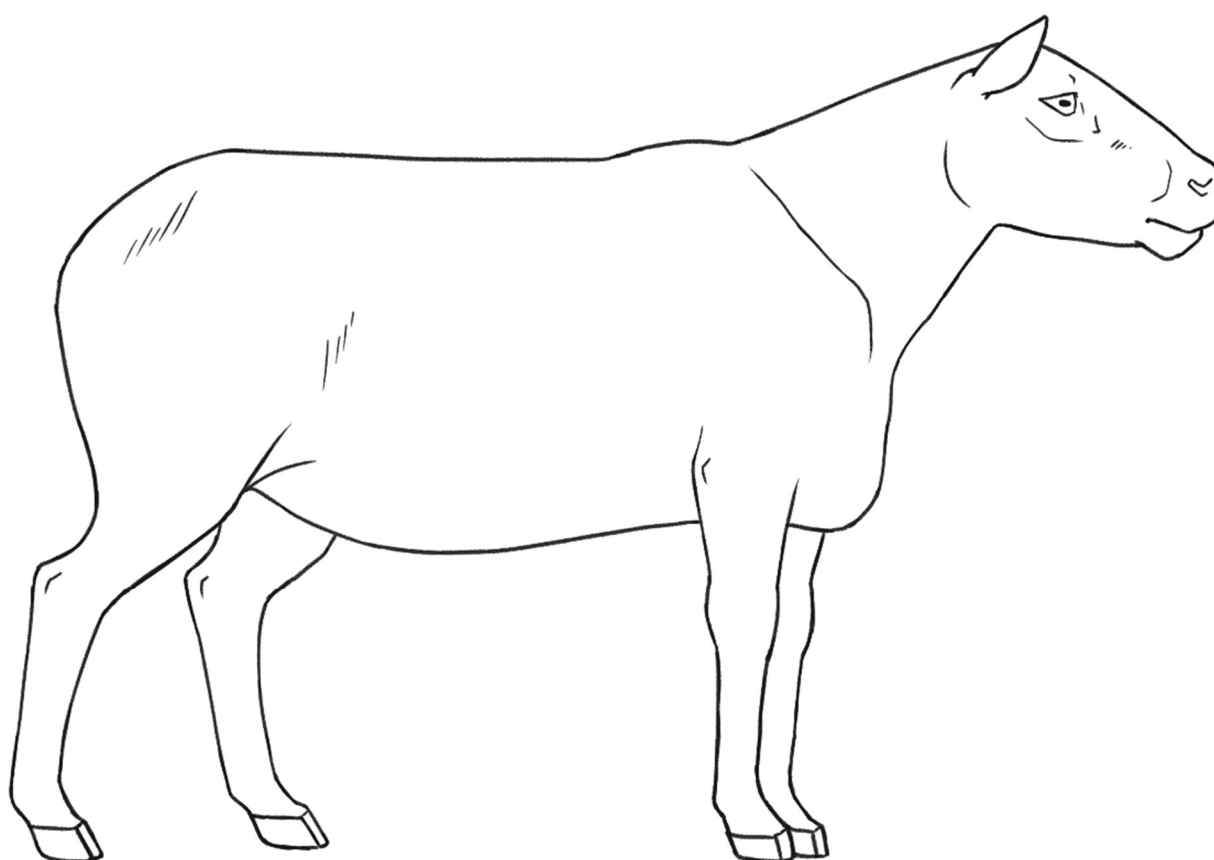


OPAS LAMPAAN RAKENTEEN ARVOSTELUUN



SAVONIA
AMMATTIKORKEAKOULU

PRO
Agria Etelä-Savo

Oppaan tarkoitus

Tämä opas on tarkoitettu ensisijaisesti tuottajien käyttöön esimerkiksi jalostuseläinvalintojen tueksi. Oppaan avulla tuottaja pystyy arvioimaan katraansa rakenneominaisuuksia. Opas on toteutettu osana Savonia-ammattikorkeakoulun agrologiopiskelija Katariina Tuomaisen opinnäytetyötä ”Lampaan rakennearvosteluopas” ja sen on kuvittanut Jenna Laamanen.

Tutki opastaa, miten kyseistä rakenneominaisuutta voidaan tarkastella.

Tavoittele kertoo, millaisia piirteitä kannattaa tavoitella.

Torju ei-toivotut rakenneominaisuudet.

Miksi rakennetta arvostellaan?

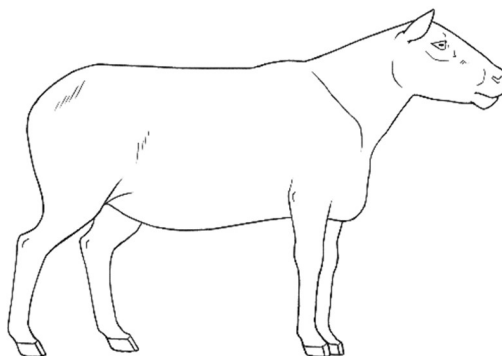
Terveet ja hyvärakenteiset eläimet ovat eettisen lammastuotannon perusta. Terverakenteinen lammas on pitkäikäinen ja kestävä, joten rakenneominaisuuksien jalostamiseen kannattaa kiinnittää huomiota. Jalostusta ohjaa eläinsuojeluasetuksen antamat reunaehdot: eläimen rakenne ei saa aiheuttaa haittaa sen terveydelle tai hyvinvoinnille. Perinnöllisen edistymisen saavuttamiseksi tulee seuraavan sukupolven vanhemmiksi valita keskivertoa parempia yksilöitä. Ilman ominaisuuksien arviointia edistyminen jalostuksessa on kuitenkin mahdotonta.

Lammasjalostuksen ensisijaisena tavoitteena on parantaa eläinainesta siten, että tuotannon kannattavuutta ja lopputuotteiden laatua voidaan parantaa ilman, että eläinten hyvinvointi tai terveys kärsii. Tärkeimmät jalostettavat ominaisuudet ovat kasvukyky, ruhon laatu, hedelmällisyys, emo-ominaisuudet, kestävyys ja rakenne. Alkuperäisrotujen jalostuksessa kiinnitetään huomiota myös villan laatuun, väreihin ja geneettisen monimuotoisuuden säilymiseen. Liharotujen jalostuksessa pääpaino on lihakkuuden ja kasvukyvyn edistämässä. Vaikka rakenteen tavoiteltavat ominaisuudet vaihtelevat hieman roduittain ja rotutyypeittäin, voidaan terveelle rakenteelle löytää yhteneväisyyksiä yli roturajojen.

Miten rakennetta arvostellaan?

Lampaan rakennetta arvosteltaessa eläintä tulisi pystyä esteettömästi tarkastelemaan sivulta, edestä ja takaa. Eläintä tulisi arvioida sekä silmämääräisesti että tunnustelemalla, rakenteen eri osa-alueet huomioon ottaen. Etenkin jalka-asentoja, liikkeitä ja eläimen yleisolemusta on helpointa arvioida kovalla ja tasaisella alustalla. Mikäli mahdollista, rakennetta tulisi pääasiassa arvioida laumassa olevasta lampaasta. Eläimen tulee olla kiinniotettavissa tarkempaa tutkimista varten. Lampaan rakennetta on helpointa arvioida keritystä eläimestä, sillä silloin villa ei peitä mahdollisia rakennevirheitä. Keritsemättömän lampaan arvostelussa tunnustelu on entistä tärkeämpää.

Runko

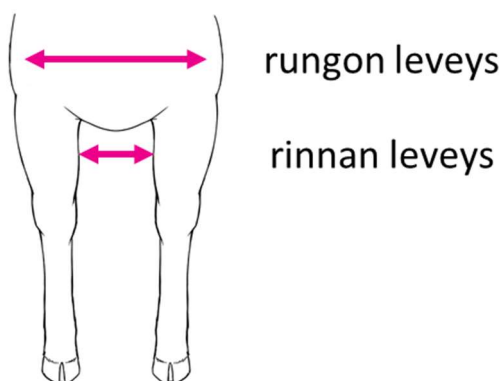


Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä sivulta, edestä ja takaa.

Tavoittele: sopusuhtaista ja liioittelemattoman pitkää, syvää ja pyöreää runkoa.

Torju: erityisen pieni koko, lyhyt tai kapea runko, epäsopusuhtaisuus, liioitellut piirteet.

Lampaan tulisi olla rakenteeltaan sopusuhtainen ilman liioiteltuja piirteitä. Rungon tulisi olla pitkä, syvä ja pyöreä, jotta tilanpuute ei rajoita eläimen syöntikykyä tai karitsoiden kasvua. Pyöreä- ja syvärunkoinen eläin on todennäköisesti tuottavampi kuin sellainen, jolla on kapea ja matala runko.



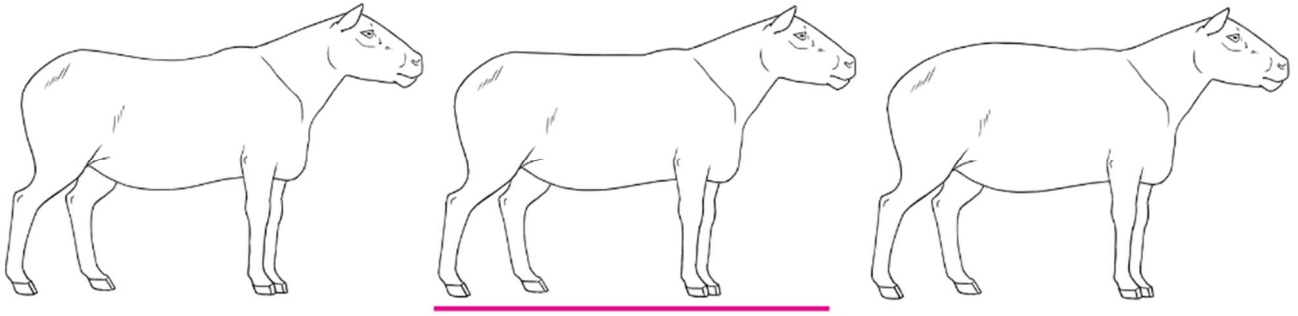
Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä edestä.

Tavoittele: leveää rintaa (etujalkojen väliin mahtuu aikuisen kämmen), pyöreää ja leveää runkoa.

Torju: kapearunkoiset ja -rintaiset.

Rinnan ja rungon tulisi olla edestä katsottuna leveitä. Rinnanleveys on riittävä, kun etujalkojen väliin mahtuu helposti aikuisen ihmisen kämmen. Rungon tulee olla muodoltaan pyöreä.

Selkä

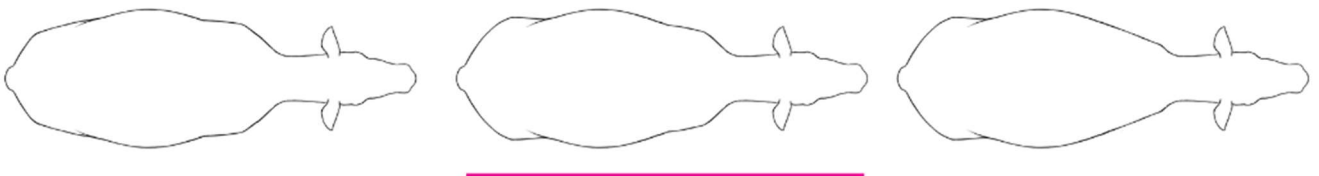


Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä sivulta, tunnustele villan alta.

Tavoittele: suoraa selkälinjaa, ei painauma tai kuroumaa lapojen takana.

Torju: notko tai köyry selkälinja, painaumat ja kurouma, terävä säkä.

Selkälinjan tulisi olla suora. Selkä ei saisi olla notko tai köyry. Säkä ei saa erottua terävänä. Painauma lapojen takana heikentää selän kestävyyttä. Kurouma on rakennevirhe, jossa lampaan sään ja lapojen takana on selkeä painauma. Tunnusteltaessa selkää lapojen kohdalta, selkärangan tulisi tuntua hieman lapaluiden tason yläpuolella. Korkealle sijoittuneet lapaluut voivat vaikeuttaa karitsointia. Lihakkuuden on huomattu kärsivän, jos eläimen selkäranka on huomattavasti lapoja korkeammalla. Erityisesti ulkonevat ja irtonaiset lavat voivat aiheuttaa karitsointivaikeuksia.



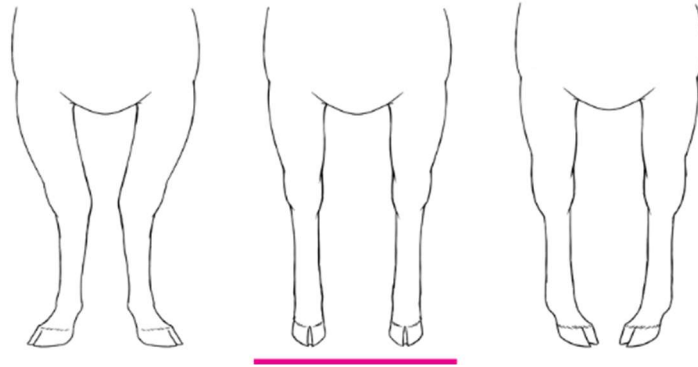
Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä ylhäältä päin, tunnustele villan alta.

Tavoittele: tasaisen leveää, täyttä selkää, kiinteitä lapoja, leveää lantiota.

Torju: kauttaaltaan kapea selkä, suippeneva tai kapea lantio, kapea etuosa.

Rungon tulisi olla tasaisen leveä myös ylhäältä päin katsottuna. Lapojen tulisi asettua rungonmyötäisesti. Lantion tulisi olla leveä, jotta karitsoinneissa ei tule ongelmia. Lantio ei myöskään saa suipentua häntää kohti, sillä suippo lantio heikentää lihaksikkuutta.

Etujalat

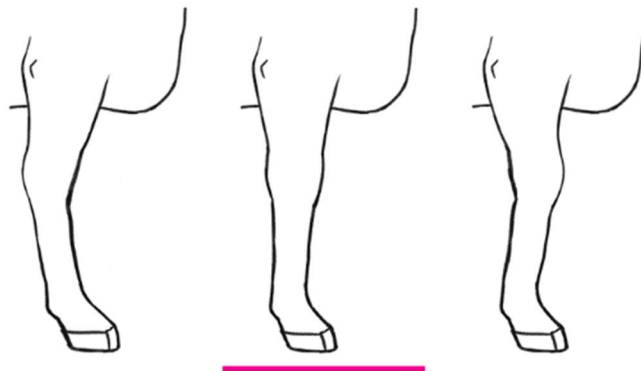


Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä edestä.

Tavoittele: suoraa, eteenpäin yhdensuuntaisesti asettuneita etujalkoja.

Torju: pihtipolviset, ulos- tai sisäänpäin kiertyneet jalat.

Etujalkojen tulisi olla edestä katsottuna suorat. Olkanivelen, polven ja sorkan keskikohdan välille pitäisi pystyä piirtämään suora linja. Etenkin sisäänpäin kiertyneitä jalkoja ja pihtipolvisuutta tulisi välttää, sillä ne aiheuttavat usein ontumista. Suorat, oikea-asentoiset jalat mahdollistavat luonnollisen suoran liikeradan, pääasiassa eteen- ja taaksepäin suuntautuvat liikkeet. Sivuttaisliikkeiden tulisi olla vähäisiä. Lapojen liike on lähes huomaamatonta, kun jalkarakenne on oikea.



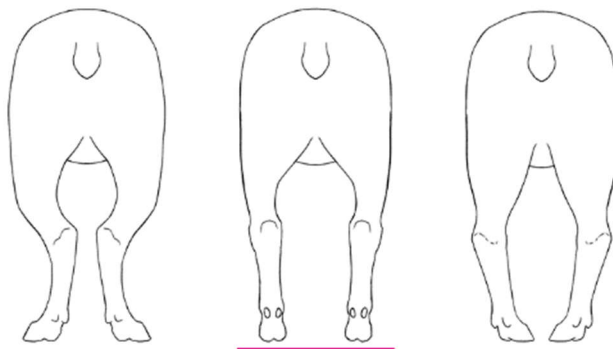
Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä sivulta.

Tavoittele: suoraa, tasaisesti rungon alle asettuneita etujalkoja.

Torju: polvista taakse- tai eteenpäin taipuneet jalat.

Etujalkojen tulisi olla suorat myös sivusta katsottuna. Polvet eivät saa eläimen luonnollisessa seisoma-asennossa olla taipuneet taakse- tai eteenpäin. Jalkojen ihon tulisi olla ehjä. Arvet ja ruvet jaloissa voivat kertoa huonoista jalka-asennoista.

Takajalat

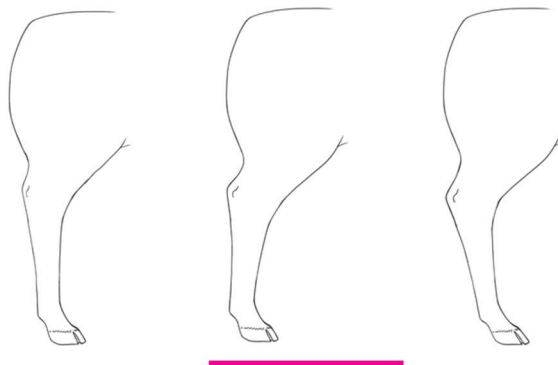


Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä takaa.

Tavoittele: suorja, eteenpäin yhdensuuntaisesti asettuneita takajalkoja.

Torju: pihtikintuiset, länkisääriset ja ulos- tai sisäänpäin kiertyneet jalat.

Takajalkojen tulisi olla takaa katsottuna suorat ja yhdensuuntaiset. Pihtikintuisuutta, länkisäärisyyttä tai jalkojen kiertymistä ulos- tai sisäänpäin ei toivota. Sorkkien kärkien tulee osoittaa suoraan eteenpäin. Oikeat jalka-asennot mahdollistavat luonnollisen eteen- ja taaksepäin suuntautuvan liikkeen ilman turhia sivuliikkeitä. Voimakkaat paistit voivat vaikuttaa takajalkojen liikeratoihin.



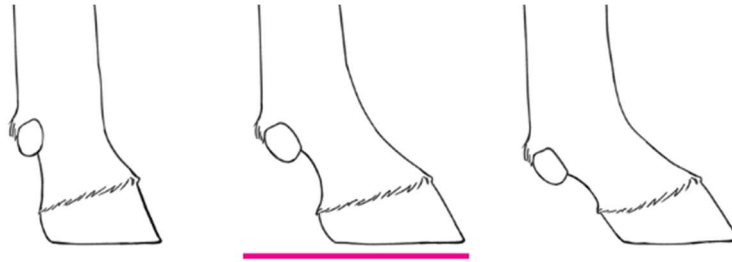
Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä sivulta.

Tavoittele: 150–155° kinnerkulmaa.

Torju: liian suorat (> 155°) ja liian voimakkaasti (< 150°) kulmautuneet kinteret.

Etenkin siitospässeillä takajalkojen hyvä rakenne ja toimintakyky on tärkeitä, sillä ne tekevät suuren osan töistään takajalkojensa varassa. Takajalkojen kinnernivelen kulman tulisi olla noin 150–155°. Erityisesti liian suorat kinteret voivat aiheuttaa vakavia jalka- ja selkävaivoja. Myöskään liian voimakkaasti kulmautuneita koukkukintereitä ei toivota. Takajalkojen tulisi asettua yhtenevään linjaan eläimen takapään kanssa sen seisossa luonnollisessa asennossa, ei merkittävästi rungon alle tai sen takapuolelle.

Vuohiset ja sorkat



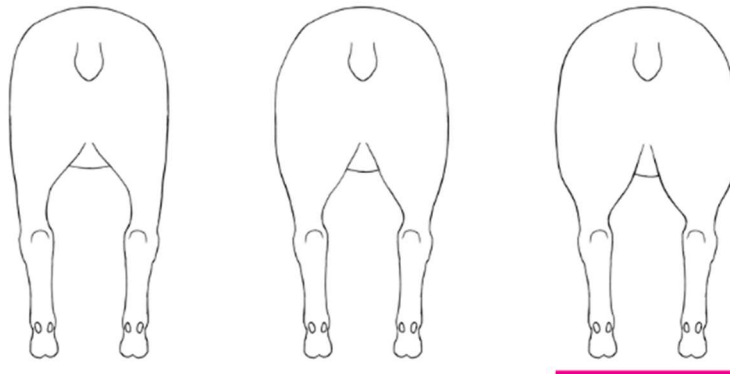
Tutki: tasaisella alustalla seisovaa eläintä sivulta.

Tavoittele: noin 45° vuohiskulmaa sekä sopivan pituisia ja oikea-asentoisia sorkkia.

Torju: liian suorat tai vennot (taipuisat) vuohiset, liian lyhyet tai pitkät vuohiset, epätasaisesti tai liian pitkäksi kasvaneet sorkat.

Vuohisten tulisi olla vahvat, eivätkä ne saa olla liian taipuisat eli vennot tai liian suorat. Sopiva vuohiskulma on noin 45°. Vuohiset eivät saa olla myöskään liian lyhyet tai pitkät. Sorkkien tulisi olla oikea-asentoiset ja tasaisesti kuluneet. Sisäkasvatuksessa sorkkia joudutaan leikkaamaan, sillä ne eivät kulu tarpeeksi pehmeällä alustalla. Epätasaisesti kasvanut sorkka voi kertoa myös jalan virheellisestä asennosta. Sorkka ei saa olla haja-asentoinen, mutta kynsien väli ei saa olla myöskään liian ahdas.

Lihaksikkuus



Tutki: tunnustelemalla lavoilta, selästä ja paisteista.

Tavoittele: hyvin kehittyneitä ja kauttaaltaan pyöreitä lihaksia

Torju: erityisen heikko lihaksikkuus, normaaliin liikkumiseen vaikuttava äärimmäinen lihaksikkuus.

Lihaksikkuutta voi arvioida tunnustelemalla eläimen muotoa lavoilta, selästä ja paisteista (eläväEUROP-arvostelu). Lihantuotantotarkoituksessa kasvatetun lampaan tulisi olla mahdollisimman lihaksikas. Paistien tulisi olla leveät ja pitkät. Lihasmassa tai lihasten muoto ei kuitenkaan saa haitata normaalia liikkumista esimerkiksi muuttamalla jalkojen liikerataa. Hyödynnä lammasneuvojen ammattitaitoa sekä lihas- ja rasvakerroksen ultraäänimittausta!

Purenta

Tutki: tunnustelemalla hampaita.

Tavoittele: tasapurenta tai alle 1 mm yläpurenta, poskihampaat osuvat toisiinsa tasaisesti.

Torju: ylä- ja alapurenta, erityisesti voimakas (yli 3 mm) purentavirhe.

Lampaan normaali purenta on tasapurenta tai aavistuksenomainen, alle 1 millimetrin yläpurenta. Alaetuhampaiden tulee osua yläleuan ientyynnyyn. Poskihampaiden tulee osua tasaisesti toisiinsa, jotta hammaspiikkejä ei synny. Yläpurennassa eläimen yläleuka on alaleukaa pidempi, alapurennassa päinvastoin alaleuka on pidempi kuin yläleuka. Lievänä purentavirheenä pidetään 1–3 mm:n eroa ja voimakkaana purentavirheenä yli 3 mm:n eroa ylä- ja alaleuan pituudessa. Ongelmat purennassa heikentävät mm. rehunkäyttökykyä. Purentavirheet harvoin paranevat iän myötä ja ovat usein perinnöllisiä, joten jalostukseen tulisi valita vain purennaltaan normaaleita yksilöitä.

Kivekset

Tutki: tunnustelemalla ja katsomalla kiveksiä.

Tavoittele: kahta symmetristä, normaalisti kehittynyttä ja laskeutunutta kivistä, kiinteää tuntumaa, lisäkiveksiä, ehjää ihoa ja vähintään 30 cm ympärysmittaa.

Torju: kivespuutokset, ylimääräinen täyte kivespussissa (tyrät), kova tai pehmeä tuntuma.

Pässillä tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä ja laskeutunutta kivistä. Normaalit kivekset tuntuvat sienimäisen kiinteiltä, mutta eivät kovilta tai pehmeiltä. Lisäkivesten tulee tuntua kivespussissa kivesten päällä. Siitoskäyttöön valittavan pässin kivesten ympärysmittan tulisi olla vähintään 30 cm, koko vaikuttaa siittiötuotantoon. Tarkista siitoskäyttöön harkituilta päseiltä myös peniksen kunto!

Utare

Tutki: tunnustelemalla ja katsomalla utareta.

Tavoittele: tasaisesti kehittynyttä, symmetristä kaksilohkoista utareta, kahta vedintä.

Torju: utareviat, kyhmyt ja kuumotus, roikkuva utare, erityisen pienet, pitkät tai paksut vetimet, lisävetimet.

Uuhella tulee olla symmetrinen, kaksilohkoinen utare, jonka molempiin utarelohkoihin liittyy yksi vedin. Utarerakenne on tärkeää huomioida erityisesti utareterveyden takia. Ihanneutare laskeutuu reiden ja kintereen puoliväliin, vetimet ovat noin 45° kulmassa (kello 4 ja 8). Lisävetimiä ei toivota.

Eryyisen pienet vetimet voivat viitata hermafroditismiin, erityisesti yhdistettynä epätavallisesti kehittyneeseen vulvaan ja suurentuneeseen klitorikseen ja hyvään kasvukykyyn. Hermafrodiitilla lampaalla on sekä uuden että pässin sukuelimet. Älä jätä epäiltyä hermafrodiittia katraaseen.